

**“EUSKAL ADITZ BATUA” ETA
“OLETAKO EUSKAL ADITZA” AURKEZTEAN**

Donostia, 1979-VI-29

Fr. Luis Villasante

Euskaltzainburuaren hitzak

Jaun-Andreak:

Orain dela bizpauru hilabete, eta areto honetan beronetan, Bergarako Biltzarreko lanak dakartzan liburuaren aurkezpena egin zen.

Orain, berriz ere, bi libururen aurkezpena dela eta, egiten da gaurko ospaketa hau.

Oraingoan bi liburu dira. Eta biak euskal aditzari buruz. Lehenbizikoa *Euskal Aditz Batua*, Euskaltzaindiak berak prestatu duena. Bigarrena, *Oletako Euskal Aditza*, Pedro Pujana euskaltzain laguntzaileak prestatua. Aspaldidanik ezagutzen eta estimatzen dut Pujana jauna: Angiozarko erretore jaun zela uste dut ezagutu nuela lehenbizi, eta bai herri mixioak Durangon eman zituenean ere. 1970. urtean eta, oker ez banago, Bizkaiko Morgan apaiz zegoela, atera zuen *Euskal-Aditza (Bizkaiera)*. *Flexiones del verbo vasco vizcaino*. Orain, berriz, bere jaioterri Oleta-ko aditzaren ikerlan sakon-zabala eskeintzen digu; eta ez bakarrik Oletakoa; beste toki batzuetako aditzari buruz ere xehetasun ugari dago liburuan: Leinz, Angiozar, Zeanuri eta Mungi aldeko bailaretako aditzari buruz, alegia.

Beraz, aditz asko dago gure artean herritik herrira. Batzuek halako sinplismo batekin esaten dute euskalkietako aditza dela herriko aditza; aditz batua, berriz, artifiziala dela, asmazio bat dela eta berek herriarena nahi dutela. Ez dira konturatzen euskalki literarioetan erabiltzen den aditza ere, neurri batean, konbentzionalki batua edo bateratua izan dela eta herrietako aditzakin ez datorrela beti bat. Tokitik tokira ere euskalkien barnean ez dagoela batasunik, eta beharrak eraginik, idatzizko zereginetarako halako aditz batu bat sortu zela.

Urrats hori joan mendeetan egina da, eta azken batean mesedegarri izan da euskararentzat. Batasun horri esker, euskalkiaren barnean literatura-mailan guztiontzat idatzi ahal izan da, tokitik tokira dauden desberdintasunak gaindituz.

Orain beste urrats bat emanik, euskararen hedadura guztirako balio lezakeen aditz batua egin eta eskeintzen dio gaur Euskaltzaindiak Euskal-Herriari. Aditz batu hau, noski, literatura-mailan erabiltzeko da baitipat. Eta aditz batu hau onartu zuenean argi eta garbi esan zuen Euskaltzaindiak onartze horrekin ez zituela bat ere baztertzeko euskalkietako aditz jokoak.

Baina hemen galde lezake zenbaitek: Zilegi eta posible ote da, gero, Euskal-Herri osorako aditz batu bat proposatzea? Bai, posible da, zeren euskara hizkuntza bat da eta ez hizkuntza asko; eta euskarak, euskalkietako berezitasunen gainetik, bere batasunaren agiriak eta seinaleak errailetan tinkaturik dauzka. Eta hizkuntza batek, bere hizkelgien gainetik, era edo tankera normalizatu bat hizkuntzaren hedadura guztirako edukitzea, normala da, eta normala ezezik, noraezeko ere bihurtu da hori gauro egunean.

Pedro Irizar jauna lan haundi bat egiten ari da: "Aditza euskalki guzietan". Bere lan hori atera dezanean ikusiko dugu nola den herriko aditza tokitik tokira. Pujana jaunak egin digun liburuan ere ikus dezakegu hori bizkaieraren barneko zenbait herriri dagokion aldetik.

Bergarako Biltzarreko azken Adierazpenean berriro agertu du Euskaltzaindiak zein den bere gogoia euskalki eta tokian tokiko hizkerei buruz. Euskaltzaindiak, alegia, nahi du tokian tokiko hizkerak eta euskalkiak azter eta lan daitezen, baina beti ere hizkuntzaren ortografia eta azpiegitura zainduz.

Ez da on norbere txokoan eta zuloan kiribildurik egotea, besteren berri jakin gabe, hizkuntza osoari nolerabait begiratu gabe eta euskara bere osotasunean kontuan hartu gabe. Osotasunaren eta orotasunaren arreta horrek mesede egingo digu baita euskalkiak behar bezala lantzeko ere.

Euskaltzaindiaren ikuspuntua garbi dago, bada. Tokian tokiko hizkerak eta euskalkiak nahi du azter eta lan daitezen. Baina nahi du, baita ere —eta hori hizkuntzarentzat hil edo biziko problema delako—, euskara batu bat egon dadin, guztion artean lokarri izango dena.

Euskaltzaindia sortu zenean —1919. urtean—, berari egotzi zitzaizkion zereginen artean, zeregin nagusienetako bat —nagusiena ez bada— haxe izan zen: euskara batu hori moldatzea.

Lan horretan azkarregi ez ote gabiltzan diote batzuek. Jaunak, hirurogei urte juxtu pasatu dira Euskal-Herriak mandatu hori eman zigunetik. Azkarregi ote gabiltzan, zuek atera kontua.

Sortarauetan jarri zitzaion zeregin handi hau Euskaltzaindiak ez dauka ahazturik. Eta urteak joan eta urteak etorri, geroago eta garbiago ikusi du euskara batu honen beharra. Nola, bestela, ofizialtasuna euskarari ematen zaionean, administrazioan, irakaskuntzan eta komunikabideetan erabili, halako tankera batu bat hizkuntzari ematen ez bazaio? Gáztelaniak, frantsesak, katalanak eta hizkuntza landu guztiek dutena nolatan uka dakioke gure euskarari? Nola egin diezaioke gogor erdaren erasoari barnean batasunik ez badauka?

Gaur, bada, argitalpen apain eta dotore batean bildua, Euskaltzaindiak eskeini nahi du *Euskal Aditz Batua*. Gaur ospatzen dugu Aditz honen kaleratzea. Gertakari ospetsua dela uste dut. Zazpi urtez aritu da Euskaltzaindia aditz honen prestaketa egiten. Ez ditut kontatuko bitarte horretan izan diren atzera-aurrera guztiak; baina azkenean burutu da lana. Aditz laguntzaileak eta aditz trinkoak: denak daude liburuan. Hikako aditz jokoak falta dira soilki.

Aditz joko guzti hauek bere egunean *Euskera*, Euskaltzaindiaren agerkarian agertu ziren. Baina zabalkunderako nahi zen dena egoki jarri eta zenbait argibiderekin liburu batean eman. Eta hala egin da. Esan behar da Gipuzkoako Diputazioak bere eskupekoa eman ziola Euskaltzaindiari lan hau argitaratzeko eta horregatik geure eskerrona agertu nahi diogu (1). Gráficas Valverde etxeak, berriz, berak dakien bezala, txukun eta argi asko eta hiru koloretan gainera, inprentatu du liburua. Txillardegi jauna izan da edizioaren prestatzailea eta bai aditzaz hobeto jabetzeko liburuan datozen ohar eta argibideen egilea ere.

Izango ahal dute liburu eder hauek merezi duten bezalako arrakasta eta zabalkuntza!

Aditz batua dakarren liburuaren hitzaurrean esaten da nola lotu zen Euskaltzaindia lan hau egitera; ez, noski, gogoz, ez kapritxoz edo arinleriaz, alde orotatik zetozkion eskabideek hartaratuta baizik. Esate baterako, batzarre batean Iratzeder, Belokeko Abade jaunak, hauxe esan zuen: Euskal-Herri guztirako Bibliaren itzulpen bat egin nahi zela, baina nola egin aditz batu bat ez baldin badago? Beraz, hori egiteko eskatu zion Euskaltzaindiari. Eta horren antzeko eskeak, zenbat! Egin aurretik zaila eta baita ezinezkoa ere iruditzen zitzaion Euskaltzaindiari lan hau. Baina lanean jarri eta gero ikusi zen gure aurre iritziak askotan ustel izaten direla.

Liburua kalean da, bada. Zer harrera eta ondorio izango duen geroak esango du.

Urrats handi bat egin da euskara batu eta normalizatu horretara daraman bidean.

Bukatzeko, berriz ere lehengora noa. Euskaltzaindiak nahi du tokietako aditzak eta euskara motak aztertzea eta lantzea; oro bat nahi du euskalkiak lantzea; eta berdin nahi du euskara batua bultzatzea. Denontzat tokirik badela uste du. Eta hori frogatzeko, gaurko ospakizun hau dugu erakusgarririk eta aitorpenik jatorrena. Anaitasunik ederrenean aurkezten eta eskeintzen dizue Euskaltzaindiak, batetik, *Euskal Aditz Batua*, eta bestetik *Oletako Euskal Aditza*.

---

(1) Pujana jaunaren liburua, aldiz, Arabako Diputazioak atera du.